

КОНКУРСНА РОБОТА

до участі у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт
за напрямом «Актуальні питання співробітництва з Європейським Союзом»
секція: «Стратегії розвитку економічного співробітництва з Європейським
Союзом»

на тему:

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНІ БАНКИ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СИСТЕМНИХ
ПЕРЕТВОРЕНЬ В УКРАЇНІ

ШИФР РОБОТИ: EUROPE01

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БАНКІВСЬКО-ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ З НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ НА ЗДІЙСНЕННЯ СИСТЕМНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	6
1.1 Трансформаційно-орієнтовані банківські установи в Європі: передумови виникнення та етапи розвитку.....	6
1.2 Сутність та принципи діяльності європейських трансформаційно-орієнтованих банків.....	8
1.3 Системні перетворення в Україні та їх зовнішнє фінансування.....	13
Висновки до першого розділу.....	16
РОЗДІЛ 2. ФОРМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ БАНКІВ З УКРАЇНОЮ.....	17
2.1 Програми співробітництва ЄБРР та України.....	17
2.2 Інвестиційні проекти ЄІБ в Україні.....	23
Висновки до другого розділу.....	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ БАНКІВ З УКРАЇНОЮ.....	28
Висновки до третього розділу.....	33
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36
АНОТАЦІЯ.....	40
ДОДАТКИ.....	43

ВСТУП

Тривалі непослідовні трансформаційні процеси в Україні потребують зовнішньої організаційної та фінансової підтримки з метою успішного завершення ринкових перетворень. Значну роль у фінансовому забезпеченні українських реформ останніх 5 років відіграли європейські трансформаційно-орієнтовані банки – Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), розвиток співпраці з якими є досить актуальною проблемою для теорії і практики сучасного європеознавства.

Проблеми та переваги співробітництва України з ЄБРР та ЄІБ, особливості діяльності цих європейських трансформаційно-орієнтованих банків як надавачів фінансових ресурсів у своїх працях досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: А. Зверев [1], О. Білорус [2], Ю. Ковбасюк [3], В. Колосова [4] та інші. Сьогодні для України це питання набуває актуальності у зв'язку з нестачею внутрішніх фінансових ресурсів та іноді політичної волі для завершення ринкової трансформації національної економіки та потребує більш детального подальшого вивчення.

Метою роботи є здійснення аналізу фінансової співпраці ЄБРР та ЄІБ з Україною задля сприяння успішному проведенню системних перетворень.

Завданнями даної роботи є:

- з'ясувати сутність та принципи діяльності трансформаційно-орієнтованих європейських банків на теренах транзитивних економік;
- здійснити аналіз сучасного стану співробітництва між Україною, з одного боку, та ЄБРР і ЄІБ – з іншого;
- провести порівняльний аналіз співробітництва даних європейських інституцій та України;
- визначити перспективи розвитку подальшої співпраці сторін.

Об'єктом дослідження конкурсної роботи є діяльність європейських трансформаційно-орієнтованих банків.

Предметом дослідження виступають теоретичні засади та практичні аспекти надання фінансової підтримки Україні з боку ЄБРР та ЄІБ з метою проведення системних економічних перетворень.

При написанні роботи були використані такі методи дослідження, як метод наукової абстракції (при формулюванні та обґрунтуванні нових підходів до дослідження проблеми, при побудові стратегії співробітництва України з європейськими трансформаційно-орієнтованими банками); емпіричний аналіз (при нагромадженні та систематизації фактологічного матеріалу); теоретичного аналізу (при декомпозиції картини двосторонньої співпраці України з ЄБРР та ЄІБ); графічного аналізу (при графічному представленні структури і динаміки фінансування України), компаративного аналізу (при порівнянні проектів співпраці з кожним окремим банком) тощо.

Інформаційною базою даного дослідження є праці вітчизняних та закордонних дослідників та науковців, інформаційні матеріали Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку, Національного банку України, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України.

Наукова новизна роботи полягає в наступному:

- 1) запропоновано для використання в науковому обороті поняття «трансформаційно-орієнтовані банки», під якими розуміють фінансові інституції світового і регіонального рівня з надання фінансової підтримки на здійснення системних перетворень в транзитивних економіках;
- 2) побудовано схему стратегії співробітництва України з міжнародними трансформаційно-орієнтованими інституціями, яка містить основні структурні елементи стратегії;
- 3) обґрунтовано розширення переліку об'єктів секторальної допомоги Україні з боку ЄБРР та ЄІБ.

У порядку апробації були опубліковані тези доповіді «Фінансова співпраця України та Європейського Союзу» в Матеріалах III Міжнародної

науково-практичної конференції «Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки» (Дніпро, 2018).

Практичне значення роботи полягає у використанні напрацювань автора при виконанні науково-дослідної теми «Розробка науково-методичних засад та практичного інструментарію фінансової політики сталого розвитку об'єднаних територіальних громад» (номер держреєстрації 0117U003935) (довідка про впровадження додається).

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БАНКІВСЬКО-ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ З НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ НА ЗДІЙСНЕННЯ СИСТЕМНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

1.1 Трансформаційно-орієнтовані банківські установи в Європі: передумови виникнення та етапи розвитку

Наприкінці ХХ століття, світова спільнота ставала все дедалі впевненішою щодо необхідності створення нових або розширення сфери діяльності вже існуючих міжнародних фінансових інституцій, які б надавали організаційно-консалтингову та кредитно-інвестиційну підтримку країнам з ринками, що формуються. Така необхідність пояснювалась нездатністю урядів транзитивних держав самотійно вирішувати економічні проблеми власних країн у вигляді високої інфляції та безробіття, спричинених тодішнім політичним становищем та масштабними структурними змінами у всіх сферах суспільного життя. Зазначені завдання були покликані реалізувати такі міжнародні фінансові інституції, як ЄБРР, ЄІБ, МВФ та ін.

Європейський банк реконструкції та розвитку є регіональною трансформаційно-орієнтованою інституцією, яка була створена згідно з угодою, укладеною 29 травня 1990 року в Парижі. Метою даного договору було сприяння впровадженню реформ у державах Центральної та Східної Європи, через перехід цих країн від централізованої економіки до ринкової. Серед засновників ЄБРР – 40 країн: всі європейські держави, окрім Албанії, Сполучені Штати Америки, Мексика, Єгипет, Японія, Австралія, Канада, Марокко, Ізраїль, Нова Зеландія, Південна Корея і 2 міжнародні організації – ЄІБ та ЄЕС та цілий ряд східноєвропейських держав.

При розробці та створенні даного європейського трансформаційно-орієнтованого банку була проявлена значна оперативність у діях, аргументована тим, що ряд перетворень у соціальній та економічній сферах, які відбулися на зламі тисячоліть у державах Центральної та Східної Європи спричинили занепад економіки даних країн, зниження рівня життя, підвищення безробіття, складнощі у фінансовій сфері. Всі ці чинники у сукупності робили держави Центральної та Східної Європи дуже незручними та подекуди небезпечними сусідами, які могли перешкоджати європейським інтеграційним процесам.

Створення такого європейського трансформаційно-орієнтованого банку як ЄБРР було необхідне не лише для того, щоб надавати фінансову підтримку державам з перехідною економікою, а й для посилення інтеграційних рухів у Європі. Засновники ЄБРР вважали, що він мав стати фундаментом єдиної європейської структури, що у майбутньому має привести до утворення конфедерації. Треба було зблизити співробітництво країн у рамках єдиного економічного простору шляхом використання адміністративних, фінансових та культурних інфраструктур.

Варто зазначити, що у процесі створення даного європейського трансформаційно-орієнтованого банку, було збережено вплив країн Європи у власній регіональній організації, оскільки акції було розподілено так, що під час голосувань, країни-члени Європейського Союзу разом з ЄІБ мають у розпорядженні 51% голосів, і це було прописано у статуті ЄБРР. Це було зроблено, щоб не допустити США до контролю над установою, як це є у більшості міжнародних фінансових організаціях [5].

Від початку своєї діяльності у 1991 році, Європейський банк реконструкції та розвитку надав інвестицій до проектів на загальну суму приблизно 141,3 млрд. євро (див. додаток А).

Ще у 1958 році був утворений Європейський інвестиційний банк, який початково мав риси інтеграційно-орієнтованого і виступав як одна з інституцій тодішнього Європейського економічного співтовариства в умовах

посилення тогочасних євроінтеграційних процесів на старому континенті. Створення даної установи передбачалося Римським договором про заснування ЄЕС від 25 березня 1957 року. За своїм статутом Європейський інвестиційний банк є юридичною особою, яка надає кредити з метою впровадження різноманітних інвестиційних проектів, залучаючи при цьому фінансові ресурси з ринків капіталу і використовує власні фонди, які формуються з внесків країн-учасників ЄІБ. Створення ЄІБ було зумовлено необхідністю надання фінансових ресурсів задля фінансування різноманітних господарських заходів, що впроваджувалися в країнах членах Європейської економічної спільноти, створення умов для розвитку товариських взаємовідносин з колишніми колоніями, задля збільшення обсягів торговельного обороту, посилення спільного впливу на форсування процесів господарського та соціального розвитку тощо [6]. З 1990-х років з розгортанням перехідних процесів у постсоціалістичних країнах ЄІБ все більше став залучатися до фінансування проектів і програм з ринкових перетворень у цих країнах і набував рис трансформаційно-орієнтованого банку.

За аналогічний період діяльності, починаючи з 1991 року, Європейський інвестиційний банк надав позик на загальну суму приблизно 1276,12 млрд. євро (див. додаток Б).

1.2 Сутність та принципи діяльності європейських трансформаційно-орієнтованих банків

Наразі ЄБРР надає фінансову допомогу державам Центральної та Східної Європи з метою проведення структурних економічних та політичних реформ, втілення проектів спрямованих на загальний розвиток та модернізацію економіки. До основних фінансових інструментів ЄБРР

належить надання середньо та довгострокового кредитування і проведення інвестиційної діяльності.

Головною метою банку є допомога країнам при перебудові власної економіки у стан відкритої ринкової, де будуть панувати конкуренція та ринкові відносини, а також сприяння приватному сектору та його різноманітним ініціативам. З цією метою ЄБРР надає позики приватним та державним підприємствам задля створення нових виробничих потужностей та модернізації вже існуючих, підвищення конкурентоспроможності, виділяє безоплатну технічну допомогу у рамках підготовки та реалізації різноманітних перспективних проектів. ЄБРР також проводить фінансування акціонерних капіталів шляхом надання інвестиційної підтримки. Банк може розглядати будь які проекти, що йому надходять. Рішення щодо надання кредиту приймається Радою директорів ЄБРР після розгляду наданих матеріалів та їх перевірки на відповідність міжнародним стандартам. Проте варто зазначити що принциповою позицією банку, прописаною у статуті є неможливість фінансування проектів, що пов'язані з такими сферами діяльності, як оборонна галузь, тютюнова промисловість, виробництво засобів, заборонених згідно з нормами міжнародного права, ігровий бізнес, виробнича діяльність, що має негативний вплив на довкілля.

ЄБРР являє собою своєрідний синтез звичайної комерційної банківської установи та банку розвитку, оскільки до його задач входить не просто надання коштів для реалізації проектів, які спрямовані на розвиток економіки, а й у той же час здійснення своєї діяльності виключно на комерційних засадах та за умов дотримання загальновизнаних стандартів страхової та банківської справи, відповідно до Глави III Угоди про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку. Базовою кредитною ставкою ЄБРР є ставка LIBOR (London Interbank Offered Rate). Понад кредитну ставку встановлюється певний відсоток маржі для банку. Якщо кредити надаються за умов гарантій уряду держави-позичальника, то маржа банку складає 1%. Ця пропозиція є дуже вигідною для країн-

позичальників, бо в процесі виплати кредиту додатково зважають на такі фактори як політичні ризики, комерційні ризики, структура ринку тощо. Акціонерами ЄБРР на даний момент являються 66 держав світу, Європейський союз та Європейський інвестиційний банк. Клієнтами банку є 38 країн пострадянського простору та деякі азійські держави [7].

Розвинений та успішно функціонуючий приватний сектор вважається фундаментом стабільної та потужної економіки. Цю позицію також поділяє і ЄБРР. Це виражено в тому, що сприяння приватному сектору економіки закріплене у Статуті ЄБРР. У даному документі передбачається, що 60% усіх ресурсів банку мають бути спрямовані на фінансування проектів приватного сектору, решта 40% призначено для державного сектору.

Окрім цього, завдяки власному високому кредитному рейтингу AAA, ЄБРР має можливість залучати кошти з міжнародних ринків капіталів за найбільш вигідними умовами. Також існують спеціальні фонди, які формуються за рахунок прибутків, отриманих від кредитної та інвестиційної діяльності та внесків інших держав. Кошти з даних фондів, зазвичай, спрямовуються для надання безоплатної технічної допомоги та надання кредитів та інвестицій до галузей, які мають низьку рентабельність.

Характерною рисою ЄБРР є те, що він, на відміну від такої міжнародної фінансової організації, як Світовий банк, здійснює фінансування на суму до 35% від загальної вартості, якщо відбувається створення нового підприємства чи до 35% за умови довгострокової капіталізації фірми, яка уже існує на даний момент часу та успішно здійснює свою діяльність. Водночас ЄБРР може посприяти у пошуку інших партнерів, які мали б змогу профінансувати решту витрат. Тобто, в основі діяльності банку лежить принцип співфінансування. Але варто зазначити, що у разі необхідності ЄБРР може збільшувати власну частку до 49%.

Натомість Європейський інвестиційний банк – це автономна неприбуткова інституція Європейського союзу, що надає кредити, гарантії та технічну допомогу для бізнес-проектів, які, як очікується, сприятимуть

досягненню цілей політики ЄС. Хоча 90% кредитів ЄІБ зосереджені в рамках ЄС, 10% кредитування надається зовнішнім ринкам [8].

Метою створення банку передбачалось фінансування інвестиційних проектів, що сприяли б стимулюванню збалансованого розвитку Союзу, а також здійснювали допоміжну функцію у сфері надання фінансової допомоги третім країнам.

Європейський інвестиційний банк здійснює свою діяльність за трьома видами послуг: надання кредитів, технічної допомоги командою експертів та спеціалістів, а також надання гарантій банків, фондів, лізингових компаній тощо.

Щоб отримати позику від ЄІБ в межах ЄС, проекту необхідно відповідати хоча б одному з наступних критеріїв:

- розвиток економічного стану в регіонах з несприятливими умовами;
- надійне постачання енергії;
- оптимізація трансєвропейських енергетичних, телекомунікаційних та транспортних сполучень;
- збільшення рівня конкурентоспроможності промислової галузі на міжнародній арені, а також розвиток її європейської інтеграції, спрямованої на підтримку малого та середнього бізнесу;
- модернізація та розширення інфраструктури в сфері освіти та охорони здоров'я, сприяння відновленню міст відповідно до «Амстердамської спеціальної програми дій» націленої на підтримку зростання населення та його зайнятості;
- охорона довкілля та підвищення рівня якості життя, захист архітектурної спадщини та розвиток міст.

Сьогодні інструменти ЄІБ застосовуються для становлення демократії та ринкової економіки від Центральної Азії до Східної Європи. Кредитування не передбачає ніяких систем квот. Надання позик визначається лише

стратегічними пріоритетами. Співробітництво банку з іншими країнами передбачає:

- підтримку проектів щодо покращення економічного стану в державах, що готуються вступити до ЄС;
- фінансування проектів, які мають спільний інтерес в таких сферах як передача технологічної бази, захист довкілля в країнах Латинської Америки та Азії, як наслідок підписання угоди про співробітництво з ЄС;
- підтримує міждержавні проекти щодо налагодження інфраструктури, підвищення ефективності у функціонуванні виробничого приватного сектору на території держав Середземноморського басейну, які не мають членства в Європейському Союзі;
- Надає довгострокові позики країнам Тихоокеанського та Карибського басейнів, Південноафриканській Республіці та 70-тю державам Африки, на основі Ломеської Конвенції;
- внесок у налагодження взаємозв'язку між Середземноморськими та Європейськими партнерствами, підтримку миротворчого процесу на територіях Близького Сходу [9].

Статутний капітал ЄІБ утворюється із внесків країн-учасниць ЄС. На основі випуску та розміщення облігацій на національних та міжнародному ринку грошових коштів ЄІБ формує свої ресурси. Переважну більшість активів банк залучає на ринках капіталу, де має показник кредитного рейтингу AAA, що дає змогу позичати кошти на найкращих умовах. Оскільки організація є некомерційною, то ці умови проектуються на низьких відсотках наданих позик. Кредитування надається в кількох валютах та під відсоток, який варіюється залежно від конкретних аспектів. До них належать запозичені валюти, сума, тривалість та терміни виплат.

Дана інституція фінансує до 35% відсотків проекту, який ще не розпочався, а максимальне фінансування становить 50% від суми проекту. Це означає, що решту коштів мають внести інші учасники.

ЄІБ надає кредити, що тривають приблизно від чотирьох до двадцяти років, в залежності від економічного строку активів, що підлягають фінансуванню. Таким чином, кредити поділяються на середньострокові (до 12 років) та довгострокові (понад 12 років). Середньострокові кредити зазвичай спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу. Залежно від профілю кредитного ризику та пов'язаного з економічним життям проекту (активів) у кожному окремому випадку також допускається фінансування терміном до 3 років (короткострокове кредитування).

Серед наведених класифікацій розрізняють також цільові кредити. Їх мета полягає в підтримці рентабельних та стійких проектів на суму понад 25 млн. євро, а їх ціль має відповідати завданням ЄС. Як і звичайні кредити, фінансування передбачається на 50%.

Так само як ЄБРР, ЄІБ має власний список заборонених для фінансування проектів. Так, він не фінансує проекти, пов'язані з виробництвом зброї, проекти, що порушують чи обмежують права та свободи людини, екологічні та соціальні умови, проекти, реалізація яких заборонена законодавством [10].

1.3 Системні перетворення в Україні та їх зовнішнє фінансування

В умовах загострення внутрішніх проблем, таких як затяжна економічна криза, політична нестабільність, військовий конфлікт на сході держави, а також на тлі посилення геополітичних змагань у світі Україна постає перед необхідністю завершення глибоких системних перетворень, задля вирішення внутрішніх проблем і забезпечення подальшого розвитку та процвітання. Традиційно серйозні трансформаційні процеси в Україні завжди йдуть поруч із затяжними економічними проблемами, гостро постають питання щодо ресурсного забезпечення даних перетворень та подальшого

економічного розвитку. Становлення потужної ринкової економіки, формування новітньої інфраструктури, побудови інститутів сучасного суспільства, все це потребує модернізації нашої держави, що, в свою чергу, не можливо без наявності значного обсягу фінансових ресурсів.

Для України джерелами фінансування таких системних перетворень, за умов обмеженості власних ресурсів стає фінансова підтримка з боку таких світових трансформаційно-орієнтованих інституцій, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, а також аналогічних європейських банків. Невисока вартість фінансових ресурсів, відносно інших джерел, вагоме значення їх оцінок та співпраці для решти менших потенційних інвесторів та кредиторів є одними з найбільш вагомих аргументів, які спонукають Україну до співпраці з даними світовими та європейськими трансформаційно-орієнтованими банками.

Наразі головним кредитором для України виступає Міжнародний валютний фонд. Позики МВФ зазвичай спрямовуються до НБУ для поповнення золотовалютних резервів, покриття дефіциту державного бюджету та платіжного балансу і обслуговування зовнішньої заборгованості держави у іноземній валюті. Протягом усього періоду співпраці з даним світовим трансформаційно-орієнтованим банком Україна отримала позик від МВФ на загальну суму 31,363 млрд. дол. США. Станом на сьогодні заборгованість України перед МВФ складає 12 млрд. дол. США [11].

Теперішня співпраця між Україною та МВФ регламентується рамками 14-місячної програми Stand-by, обсяг якої складає 2,8 млрд. СПЗ (3,9 млрд. дол. США), яка зовсім нещодавно замінила попередню 4-річну програму EFF (механізм розширеного фінансування), що зазвичай призначається для країн, які перебувають у критичному стані та потребують термінової фінансової допомоги для унеможливлення серйозних катаклізмів у фінансовому секторі, яка вимагала впровадження цілого ряду структурних реформ, таких як земельна, пенсійна, медична, судова, тарифна реформа, а також остаточне закінчення впровадження ефективної антикорупційної системи. Поточна

програма слугуватиме основою економічної політики українського уряду у 2019 році, та має на меті подальшу фінансову консолідацію, зниження поточного рівня інфляції у державі, а також впровадження реформ податкового адміністрування, фінансового та енергетичного секторів [12].

Досить плідною є також співпраця України зі Світовим банком, який надає нашій державі позики з метою реформування окремих секторів економіки та запровадження ринкових реформ. Окрім надання фінансової допомоги, підтримка від СБ також може виражатися й у наданні кредитних гарантій на залучення позик від інших іноземних інвесторів. У даному випадку СБ виступає гарантом того, що Україна поверне запозичені кошти і через це така позика буде вважатися більш надійною для потенційних кредиторів, а також вартість такої позики буде значно нижчою.

Наразі співпраця Світового банку та України спирається на концепцію партнерства на 2017-2021 роки, що була схвалена Радою директорів СБ.

Головною метою концепції партнерства є сприяння сталому та комплексному відновленню економіки України. Концепція базується на системній оцінці економіки України, що була надана фахівцями СБ у березні 2017 року та містить план підтримки Світовим банком структурних перетворень української економіки, які втілюються урядом у середньостроковій перспективі.

Основними напрямками співпраці між Україною та Світовим банком визначено:

- управління державними фінансами та реформа у сфері державного управління;
- продовження ефективної антикорупційної діяльності;
- управління найбільшими фінансовими ризиками та покращення управління у сфері державних інвестицій;
- посилення фінансового сектора держави;
- розбудова та модернізація інфраструктури;
- створення рівноправного партнерства у приватному секторі;

- впровадження земельної реформи;
- впровадження реформи охорони здоров'я;
- проведення приватизації;
- ефективне, результативне та комплексне надання послуг;
- цільова допомога громадянам, постраждалим від збройного конфлікту на сході держави.

Усі заходи заплановані на майбутні роки у рамках даної концепції наразі носять попередній характер та за необхідності будуть переглянуті шляхом проведення консультацій експертів Світового банку з урядом України, задля забезпечення актуальності даних заходів [13].

Висновки до першого розділу

Підсумовуючи усе вище сказане, можна зазначити, що для забезпечення фінансової підтримки системних перетворень в транзитивних економіках були створені нові, а також переформатовані раніше діючі спеціальні інституції, завданням яких є інвестування, кредитування та надання допомоги на здійснення структурних реформ.

СБРР являє собою синтез звичайної комерційної банківської інституції та банку розвитку і при веденні власної діяльності керується принципом самоокупності. Здійснює кредитування шляхом надання коштів з конкретною метою на визначені проекти. Він відіграє також роль важливого гравця на світовому фінансовому ринку, бо через банк відбувається рух значної частини світових інвестиційних потоків.

ЄІБ має на меті покращити розвиток приватних ініціатив, підготувати фундамент для створення великого та ліквідного ринку євро, на основі переважання атмосфери довіри до валюти на фінансовому ринку. Він є найбільшим у світі багатостороннім кредитором і позичальником, який надає

послуги експертизи та фінансування для стабільного розвитку інвестиційних проектів, що прискорюють досягнення цілей політики ЄС.

РОЗДІЛ 2

ФОРМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ БАНКІВ З УКРАЇНОЮ

2.1 Програми співробітництва ЄБРР та України

Відповідно до Указу Президента №379/92 від 14.07.1992 Україна отримала членство в Європейському банку реконструкції та розвитку в серпні 1992 року [14]. За цей час між Україною та ЄБРР було домовлено про фінансування 407 проектів на загальну суму 12,655 млрд. євро. На етапі впровадження сьогодні знаходиться 169 проектів на загальну суму 3,631 млрд. євро; частка проектів, залучених приватним сектором, становить 44%. Окрім кредитів Україна отримує також від ЄБРР безоплатну технічну допомогу. За 2017 рік загальна сума такої допомоги склала 21,6 млн. євро [15]. Найбільші кошти йдуть на фінансування промисловості, бізнесу та сільського господарства – загалом близько 35% від усіх коштів, що становить 1,255 млрд. євро. Наступна за обсягом частка коштів надходить до енергетичної галузі – 1,008 млрд. євро (28%). Трохи менше отримали промисловість, бізнес та сільське господарство – 970 млн. євро (27%). Найменше коштів для фінансування отримали фінансові інституції – 11%, тобто приблизно 397 млн. євро. (див. рис. 2.1).

У найближчій перспективі з метою підтримки та стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу ЄБРР планує відкрити 15 нових офісів в Україні на базі уже функціонуючих бізнес-організацій. Підтримка саме цього сектору є одним з найголовніших пріоритетів діяльності даної організації згідно з Ініціативою розвитку малого бізнесу [16], що впроваджена з липня 2014 року. У рамках дії ініціативи українські підприємства зможуть отримати кошти загальноєвропейського фонду кредитної підтримки загальним обсягом 100 млн. євро. До того ж ЄБРР спільно з ЄС планує надавати не лише фінансову, а й консультативну

Рисунок 2.1 – Співвідношення фінансування поточних проектів ЄБРР за секторами економіки [23]

допомогу українським підприємствам. Обмін досвідом та запозичення практик європейського ведення бізнесу також можуть стати одним з важелів для покращення діяльності українських компаній. Завдяки цій програмі наші підприємства отримують дуже широкі можливості для свого подальшого розвитку.

Для прикладу, серед проектів, які ЄБРР впроваджує в Україні, – це “Доступне тепло для співробітників”. Проект здійснюється спільно з НАК “Нафтогаз України”. Його сутність полягає у встановленні енергоефективних систем індивідуального опалення, що за попередніми розрахунками зменшить витрати на опалення на 30–40% [17].

Іншим прикладом успішної співпраці є надані ЄБРР кредити обсягом 20 млн. дол. США таким українським аграрним підприємствам як “Зерно-Агротрейд” та “Цукорагропром”, які є дочірніми підприємствами українського агропромислового холдингу “Астарта”. Мета кредитування – впровадження сучасних інформаційних технологій, що покликані активізувати в Україні розвиток точного землеробства. Очікується, що ці сільськогосподарські технології у перспективі мають змогу збільшити

врожайність та скоротити використання шкідливих мінеральних добрив приблизно на 15% [18].

Найновішим проектом між Україною та ЄБРР є надання позики у розмірі 52 млн. євро найбільшій газодобувній компанії України “Укргазвидобування”, який був ухвалений 8 жовтня 2018 року. Метою надання кредиту є купівля нових установок для ремонту свердловин та підвищення енергоефективності. Дане обладнання слугуватиме для рекуперації скидного тепла під час процесів газопереробки, що, в свою чергу, дозволить зменшити викиди вуглекислого газу в повітря [19].

Але досвід співробітництва містить і менш успішну практику реалізації проектів. Так, спільний проект ЄБРР та найбільшого в світі виробника соняшникової олії, компанії “Кернел”, щодо надання позики для розвитку інфраструктури агробізнесу. Сторони узгодили проект на суму 110 млн. євро, проте його фінансування було припинено через низку причин, одна з яких – конфлікт інтересів одного з бенефіціарів компанії “Кернел” [20].

Між тим 879,2 млн. євро було інвестовано через механізм грантових програм у проекти підтримки реформ державного апарату та боротьби з корупцією, посилення моніторингу процесу проведення реформ з боку суспільства, запровадження децентралізації самоврядування тощо [21].

Зазначимо, що процес регулювання технічного співробітництва як з ЄБРР, так і з іншими міжнародними організаціями та державами-донорами регламентують міжнародні договори, укладені урядом України. За останніми даними, наразі ЄБРР надає допомогу за 16 проектами, загальна сума фінансування складає приблизно 21,6 млн. євро. Фінансування охоплює такі сфери (рис. 2.2):

1. Енергетика та теплопостачання – загальний обсяг коштів складає 6,59 млн. євро, або 31% від загальної суми. У межах цього фінансування здійснюється робота щодо вдосконалення потужностей українських електростанцій, модернізації теплових мереж, впровадження технологій з видобутку альтернативної енергії тощо.

2. Радіаційна безпека – загальний обсяг коштів складає 3,46 млн. євро (16% від загальної суми) . За даним напрямом здійснюється моніторинг чорнобильських проектів.

3. Громадський транспорт – загальний обсяг коштів складає 11,54 млн. євро (53 % від загальної суми). За даними напрямом впроваджуються проекти з розширення мережі громадського транспорту в таких містах як Львів (розширення трамвайної мережі), Дніпро, Харків та Київ (розширення метрополітену), Одеса (розширення тролейбусної мережі).

Проте, якщо говорити про подальші перспективи розвитку співробітництва, то наразі прогнозують зміни у співвідношенні розподілу коштів для проектів технічної підтримки в бік сфери енергетики та теплопостачання. Така переорієнтація зумовлена тим, що наразі ведуться перемовини щодо низки проектів, пов'язаних саме з енергетикою і Європейський банк реконструкції та розвитку планує виділити для розвитку даної галузі значні суми коштів вже найближчим часом.

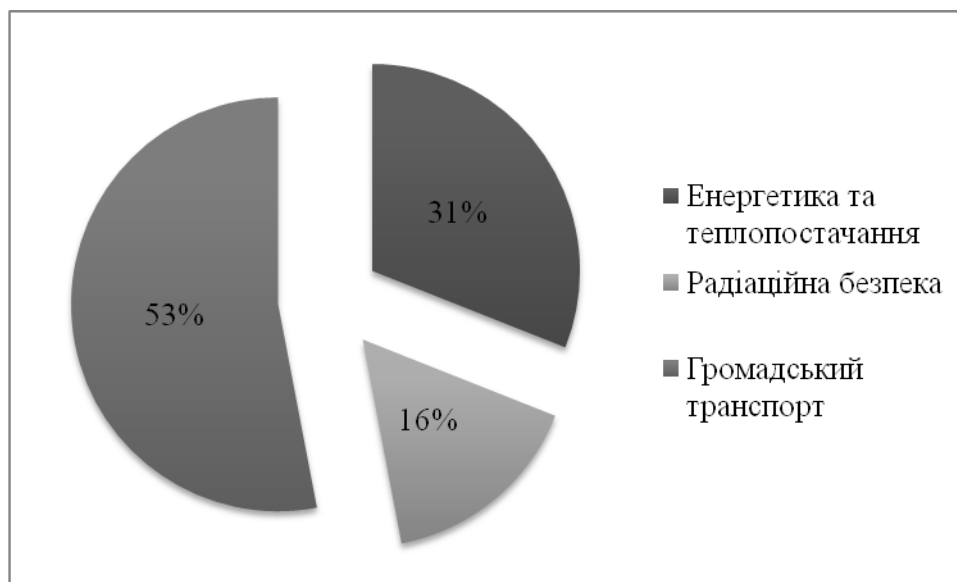

Рисунок 2.2 – Розподіл коштів між сферами фінансування ЄБРР проектів технічної допомоги [22]

Але не все так добре. Аналіз даних (див. рис. 2.3) свідчить, що після піку 2014 року, який пояснюється підтримкою України на тлі складної геополітичної та економічної ситуації, йде спад як у кількості проектів, так і в їхній змістовності. З 2014 року (36 проектів) наразі спостерігається динаміка до скорочення і на 2017 рік, кількість проектів, які фінансуються за кошти ЄБРР скоротилася на 25% (27 проектів). Аналіз причин такого скорочення свідчить про неякісну підготовку проектів та проектної документації перед поданням на розгляд до ЄБРР, невідповідність масштабів проекту, сумнівна можливість втілення проекту в життя, неблагонадійність позичальників. Як наслідок, Радою директорів було відхилено 5 проектів, представлених до розгляду у 2015 році. Для порівняння, роком раніше такий проект був лише один.

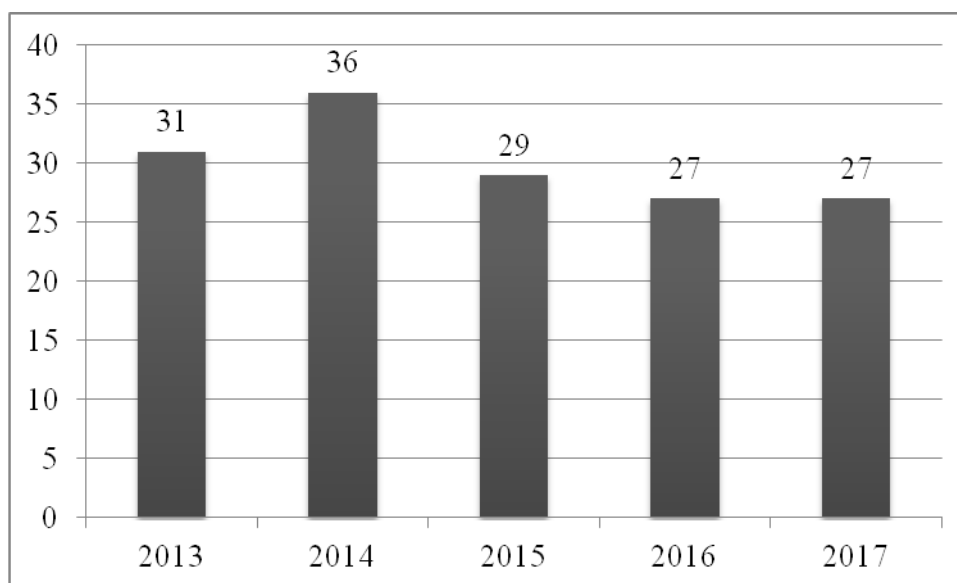

Рисунок 2.3 – Кількість проектів, фінансованих ЄБРР за 2013-2017 рр. [23]

Щодо вартісної оцінки динаміки співпраці. Фінансування у 2016 році скоротилося більш ніж удвічі (приблизно на 52%), порівняно з 2014 роком. Серед причин – розчарування у ефективності реформ, які впроваджуються урядом України та відсутність у країні прозорої системи моніторингу

витрачання коштів і неможливість оцінити ефективність їх використання, що, звичайно, підвищує ризикованість вкладення коштів для інвесторів та кредиторів. Усе ж 2017 рік продемонстрував позитивну динаміку порівняно з попереднім періодом і зростання показника на 27% – з 581 млн. євро до 740 млн. євро. Перш за все, це було спричинено зростанням масштабності проектних заявок, наданих від України, що розроблювалися великими державними та приватними підприємствами в основному з метою оновлення основних фондів та збільшення оборотних капіталів. За прогнозами аналітиків, динаміка зростання має зберегтися, щонайменше у короткостроковому періоді, адже результати за 3 квартали 2018 року вже вийшли на рівень річного показника 2017 року і за підсумками року мають їх перевершити (рис. 2.4).

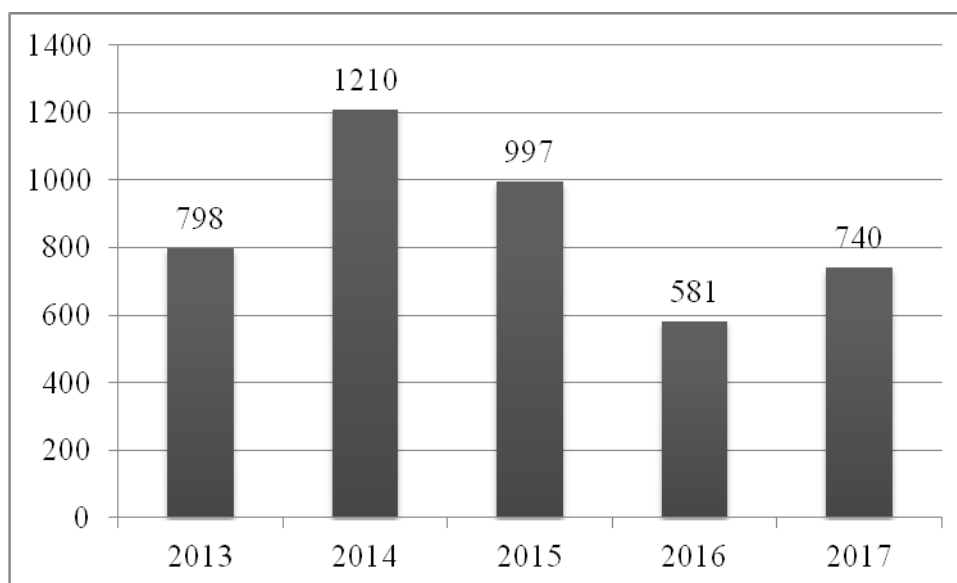

Рисунок 2.4 Вартість фінансування проектів ЄБРР за 2013-2017 рр., млн. євро [23]

На нашу думку, задля стимулювання зростання економіки країни шляхом реалізації потенційних проектів через співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями та ЄБРР зокрема, Україна, в особі уряду мусить виробити стратегії співробітництва, що дозволили б залучити необхідні

ресурси для розвитку важливих галузей економіки. Окрім цього, це також слугуватиме поліпшенню нормативно-правової бази у сфері міжнародного співробітництва та покращенню стандартів для розвитку подальших відносин із західними країнами-партнерами.

2.2 Інвестиційні проекти ЄІБ в Україні

На основі Закону України від 07.02.2006 № 3292- IV Рамкової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком укладеної в Люксембурзі 14 червня 2005 року було розроблено нормативно-правову базу з метою залучити ресурси банку для реалізації проектів [24]. Протягом 10 років співпраці України з ЄІБ, було впроваджено 26 проектів загальною вартістю майже 6 млрд. євро. переважно в таких галузях як захист довкілля, енергетична інфраструктура, телекомунікації, транспорт та інше. Україна належить до групи Східного партнерства і має значну частку фінансування серед інших країн, що в середньому перевищує 50% [25].

У 2017 році за офіційними даними ЄІБ було профінансовано 8 проектів загальною вартістю 318,1 млн. євро [26]. Серед них найбільшу частку займають транспорт та телекомунікації, що складають половину бюджету, наступна за обсягом фінансування була сфера кредитних ліній, що становила третину – 100 млн. євро, а найменше коштів було виділено на виробничі послуги та сільське господарство – 58,1 млн. євро. (рис. 2.5)

До цих проектів належить фінансування “Харківметробуд” вартістю 160 млн. євро, лінія обробки органічних систем – 21,5 млн. євро, модернізація сільського господарства – 36,5 млн. євро, та гарантії таких банків як “Ощадбанк” – 8,8 млн. євро, “Райффайзенбанк” – 12 млн. євро, “Укргазбанк” – 8,8 млн. євро, “ПроКредит Банк” – 10,5 млн. євро та кредитна допомога для малого та середнього бізнесу в сумі 60 млн. євро [27].

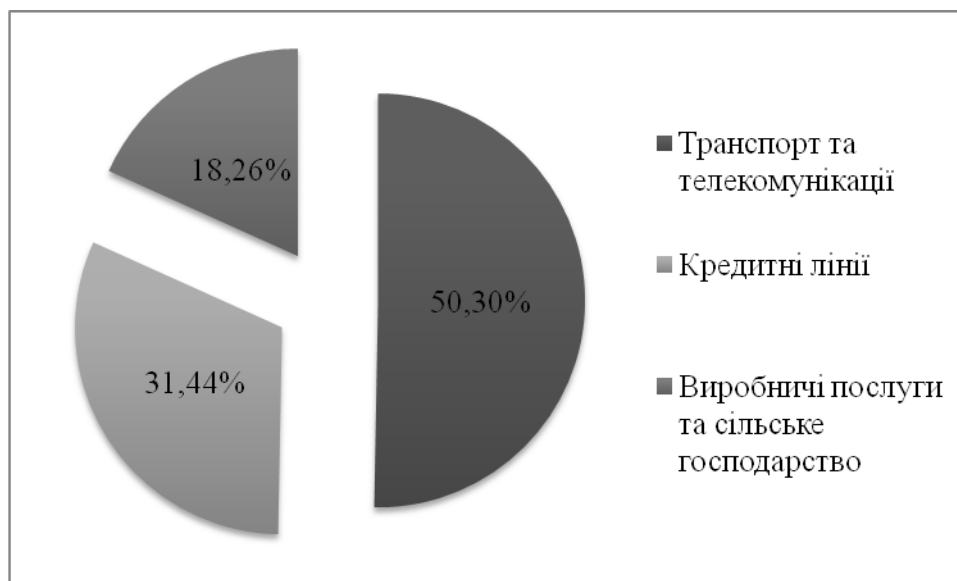

Рисунок 2.5 – Співвідношення фінансування проектів ЄІБ за секторами економіки у 2017 році [27]

Найближчим майбутнім планується підтримка та впровадження «зелених» проектів, які б надали можливість ефективно використовувати ресурси, при цьому розвивати захист навколишнього середовища шляхом зниження його забруднення та шляхом заміни морально застарілого обладнання. Також значна увага буде приділятися фінансуванню малого та середнього бізнесу, оскільки він є основою української економіки.

Інвестиції в економічну та соціальну інфраструктуру мають вагомe значення для покращення добробуту населення та стабільної економіки. Наразі активно триває фінансування проектів в сфері транспортної інфраструктури, зокрема “Розвиток міського пасажирського транспорту в містах України”, який має на меті розвинути екологічно чистий транспорт вартістю в 200 млн. євро; “Модернізація аеронавігаційної системи України”, що спрямована на впровадження якісного обладнання в сфері повітряного руху тощо на суму 41,2 млн. євро, а також низка інших проектів даного сектору економіки, які перебувають на стадії виконання для забезпечення кращого сполучення загальною вартістю 746,2 млн. євро [28].

ЄІБ підтримує програму енергоефективності у вищих навчальних закладах України ще з 2016 року. Вже було виділено 120 млн. євро, але в 2018 році тривала підтримка енергоефективності ВНЗ та заміна застарілого обладнання задля досягнення найвищих стандартів у сфері освіти, удосконалення матеріальної бази та зменшення енергоспоживання. Проект розрахований на 7 ВНЗ різних областей та на суму 160 млн. євро [29].

Дані, наведені на рис. 2.6, дають змогу проаналізувати кількість проектів Європейського інвестиційного банку, залучених в розвиток української економіки. Можна стверджувати, що Україна постійно нарощує масштаби співпраці з ЄІБ. Перш за все, це пов'язано з проблемами в геополітичній та економічній сфері, внаслідок чого банк збільшив обсяг своєї допомоги в 2014 році. З іншого боку, така тенденція свідчить про вдаль впровадження проектів та досягнення передбачуваного соціально-економічного ефекту як результат діяльності робочої групи ЄІБ в Україні. До неї увійшла команда експертів, що надавала якісну технічну допомогу та кваліфіковані консультації, допомагаючи українським партнерам у вирішенні специфічних питань.

Аналізуючи обсяг фінансування Європейського інвестиційного банку, між тим відслідковується скорочення вартості проектів (рис. 2.7). Найбільше коштів було вкладено протягом 2014-2016 років. Піковим періодом слугував 2015 рік, хоча, як відомо, було реалізовано лише 3 проекти. Така тенденція пояснюється підписанням спеціального плану дій ЄІБ для України «Інвестуємо в майбутнє України», що був розроблений банком терміном на 3 роки, починаючи з 2014 року. Передбачалося інвестувати близько 3 млрд. євро на покращення та стабілізацію економічної ситуації в Україні, що послужило б міцним фундаментом майбутнього розвитку.

Протягом трьох років вагомий внесок було зроблено в створення доступу малого та середнього бізнесу та компаній із середнім рівнем капіталізації до отримання інвестицій, що склало більше третини загальних коштів – 36% для розвитку приватного сектору шляхом відкриття кредитних

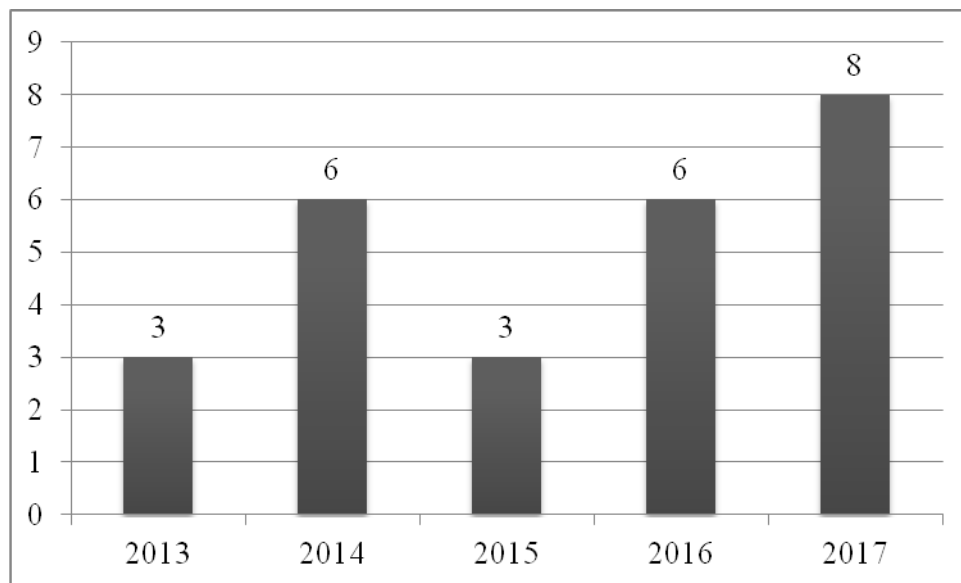

Рисунок 2.6 – Кількість проектів, фінансованих ЄІБ за 2013-2017 рр. [30]

ліній, які б дозволили вирішити проблеми, пов'язані з дефіцитом довгострокового фінансування. 24% та 20% склали вкладення до соціальної інфраструктури та енергетики відповідно як складової енергетичної безпеки, що включає модернізацію газопроводів та мережі ліній електропередач. 405 млн євро, тобто 14% було спрямовано на розвиток та вдосконалення міського та міжміського транспорту, а також розвиток екологічно безпечних видів транспорту. Розуміючи важливість агропродовольчого сектору та його частки у ВВП, експорті, зайнятості та продовольчій безпеці, решта коштів була реалізована на агропродовольчі ініціативи та адаптацію до змін клімату (тут показник сягнув 7%) [30].

Проте, незважаючи на структурне фінансування попередніх років, вартість проектів від ЄІБ значно зменшилась у 2017 році, що становить лише 38% від попереднього та 25% від пікового періоду. Прогнози науковців передбачають позитивну динаміку в майбутньому, адже ЄІБ готовий плідно співпрацювати з українським урядом та вбачає перспективи започаткування і розвитку міжгалузевих будівельних та логістичних проектів.

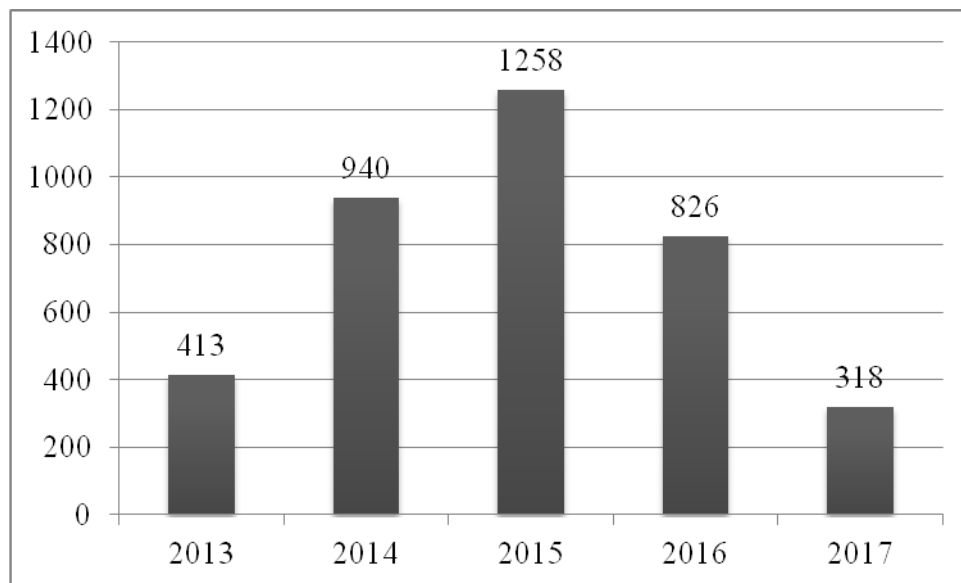

Рисунок 2.7 – Вартість фінансування проектів ЄІБ за 2013-2017 рр., млн.євро [30]

Висновки до другого розділу

Аналіз, проведений у другому розділі, свідчить, що Україна упродовж терміну членства у ЄБРР докладає зусиль, аби налагодити ефективну співпрацю з цим потужним надавачем кредитування та інвестування. Вже реалізована значна кількість важливих проектів у галузі підтримки малого і середнього бізнесу, розвитку інфраструктури та енергетики, які позитивно вплинули на економіку країни в цілому. Для нашої країни ЄБРР є надійним партнером для довгострокової співпраці щодо реалізації проектів зі сприяння розвитку економіки та соціальної сфери України.

Водночас гнучка політика інвестування ЄІБ видається особливо важливою для фінансування транспорту та телекомунікацій. Активна співпраця з ЄІБ стає вагомим чинником для економічного зростання країни та соціального добробуту населення.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ БАНКІВ З УКРАЇНОЮ

Україна, в процесі реалізації внутрішніх реформ потребує потужного фінансового джерела та технічної допомоги міжнародних організацій, ефективного втілення цих інструментів для вирішення соціальних та економічних проблем. Довгострокове фінансування від таких європейських трансформаційно-орієнтованих банків як ЄБРР та ЄІБ виступає стабільним та надійним ресурсом для розвитку пріоритетних проектів, тому використання цих коштів має відбуватись на основі рівноправного партнерства, співпраці та взаєморозуміння.

Проведене дослідження показало, що серед галузей фінансування як ЄБРР, так і ЄІБ протягом 2017 року охоче надавали кошти для розбудови та покращення транспортної інфраструктури, розвитку фінансових інституцій та покращення умов діяльності сільського господарства. Європейський банк реконструкції та розвитку також зробив вагомий внесок у розвиток енергетики, в той час як Європейський інвестиційний банк тільки починає фінансування даної галузі. Взагалі, пріоритетними напрямками діяльності для обох європейських трансформаційно-орієнтованих банків є підвищення рівня енергоефективності та зменшення енергоспоживання за рахунок удосконалення потужностей вітчизняних електростанцій, модернізації газопроводів, впровадження технологій з виробництва альтернативної енергії, модернізації теплових мереж тощо.

Незважаючи на широкий спектр проектів, які вже сьогодні перебувають на стадії впровадження та реалізації, кількісні показники демонструють, що протягом останніх років спостерігається скорочення обсягів фінансування ЄБРР та ЄІБ. У 2017 році кредитування ЄІБ скоротилося до 38% в порівнянні з попереднім і становило 318,1 млн. євро,

натомість кредитування з боку ЄБРР збільшилось на 27% і сягнуло показника в 740 млн. євро. Піковим періодом стали 2014-2015 роки, що пояснюється підтримкою України на фоні складної геополітичної та економічної ситуації. Зокрема було виділено 1210 млн. євро Європейським банком реконструкції та розвитку в 2014 році та 1258 млн. євро від Європейського інвестиційного банку протягом 2015 року. За прогнозами аналітиків, динаміка зростання кредитування від даних фінансових інституцій має нарощуватись, щонайменше у короткостроковому періоді.

Необхідно сказати, що порівнюючи фінансування цих двох європейських трансформаційно-орієнтованих банків, справедливо стверджувати, що частка коштів від ЄБРР переважає над часткою від ЄІБ. Перш за все, це пов'язано з інтервалом часу співпраці між Україною та організаціями. Членство нашої держави в ЄБРР було отримано в ще 1992 році, а підписання угоди про співпрацю ЄІБ з Україною відбулося лише в 2005 році. Також існує низка інших питань, що перешкоджають та гальмують налагодження плідної співпраці з цими фінансовими організаціями.

Україна має потребу у поглибленні структурних реформ у багатьох сферах, включно з регулюванням фінансового, енергетичного сектору, управлінням державними фінансами та бюджетно-податковою політикою, налагодженням бізнес-клімату в державі. Ризики, пов'язані з частими змінами та неузгодженістю у політиці, необхідно нівелювати шляхом проведення попередніх діагностичних досліджень ефективності урядування та заходів для розбудови широкого консенсусу щодо погодженої “дорожньої карти” змін окремо в кожному секторі для забезпечення більшої гнучкості у діях при згортанні діяльності через зміну політики.

Для забезпечення довгострокової співпраці України з європейськими трансформаційно-орієнтованими банками необхідне формування більш широкої стратегії їх взаємодії. Схематично таку стратегію можна подати в наступному вигляді.

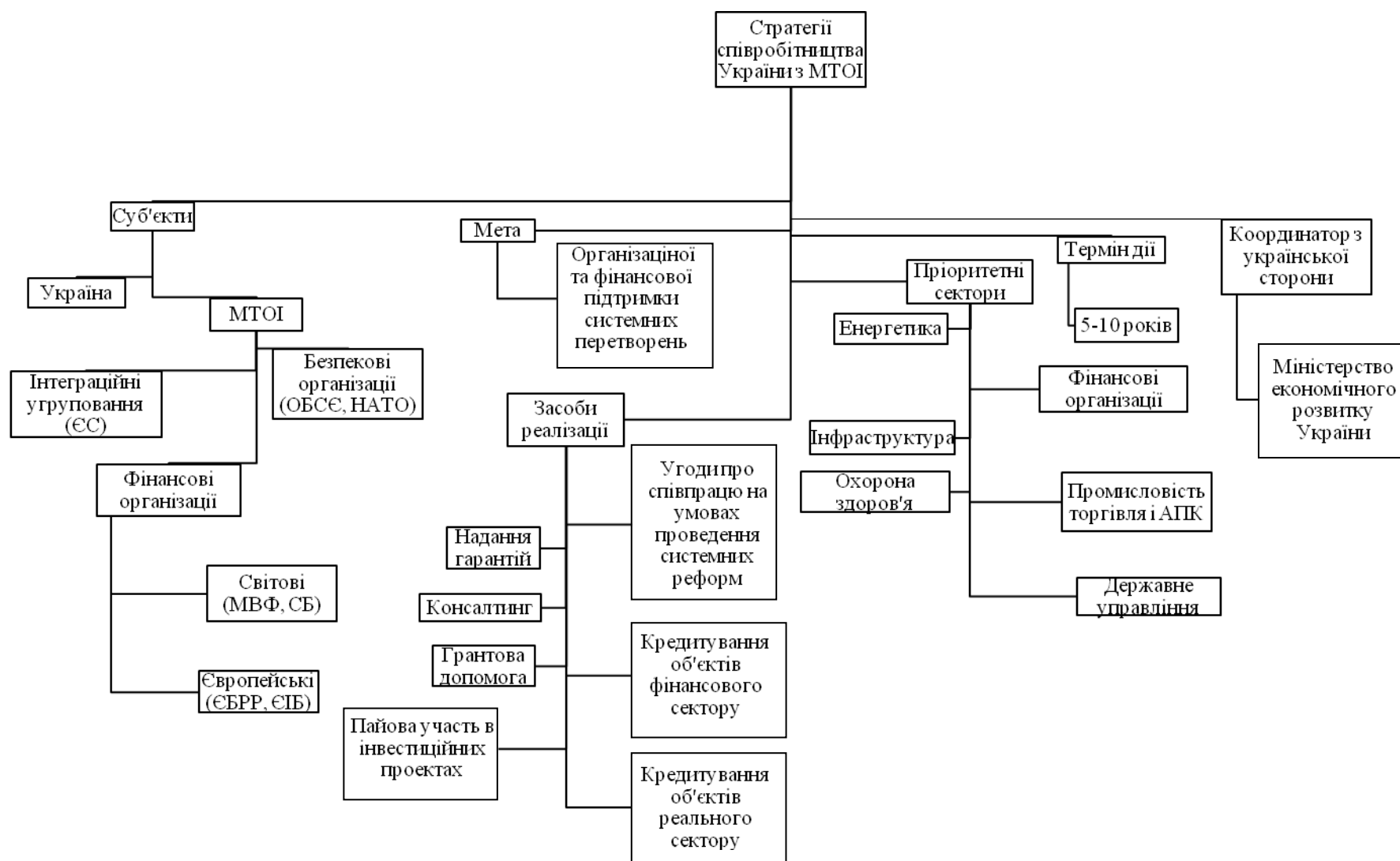

Рисунок 3.1 – Схема побудови стратегії співробітництва України з міжнародними трансформаційно-орієнтованими інституціями (МТОІ)

У змістовних межах нашої роботи йдеться лише про фрагмент окресленої стратегії, яка стосується взаємодії України з трансформаційно-орієнтованими банками європейського рівня, здатними фінансово підтримати системні перетворення в Україні, спрямовані на завершення формування економіки ринкового типу та трансформування господарства в напрямку до постіндустріального суспільства. Традиційно стратегія містить мету діяльності, засоби реалізації зазначеної мети, суб'єктів, що беруть участь у її формуванні та реалізації, а також супутні умови стратегічного співробітництва.

Окремий блок стратегії становлять невирішені питання на шляху розвитку подальшої співпраці сторін. Досвід ЄБРР чітко вказує нам, що наразі перешкодою для подальшого покращення співробітництва з даним європейським трансформаційно-орієнтованим банком є невирішеність нашою державою цілого ряду проблем таких як: проблема корумпованості на всіх рівнях, перш за все у діяльності податкової та митної служб, підвищення ефективності судової системи. Реальні кроки уряду України у вирішенні вище зазначених проблем будуть впливати на майбутнє співробітництво нашої держави з ЄБРР та обсяги кредитної та інвестиційної допомоги.

Зі стратегічного погляду для пожвавлення та активізації подальшої співпраці України з ЄБРР необхідно здійснити такі заходи:

- виконати взяті на себе зобов'язання з запровадження структурних реформ та модернізації економіки;
- реалізувати законодавчі положення, які дадуть ЄБРР змогу випускати облігації у національній валюті, тобто гривні. Попри ризики, яким піддаються великі українські банки та Міністерство фінансів України, це дозволить здешевити кредитні ресурси, що в свою чергу сприятиме більш активному росту економіки держави;
- сприяння надходженню інвестицій до виробництв, сфери послуг, фінансовий сектор та інфраструктуру;

- стимуляція впровадження економічно обґрунтованих проектів, надання технічної допомоги для їх реалізації.

Однією з ключових умов для подальшого отримання кредитних ресурсів від даного європейського трансформаційно-орієнтованого банку також можна назвати наявність політичної стабільності та дотримання чіткого напрямку реформ і курсу на євроінтеграцію.

Структура управління ЄІБ зобов'язує організацію сприяти розвитку соціальної справедливості, перш за все серед країн ЄС, а також надає їм можливість удосконалити методики щодо охорони навколишнього середовища. Оскільки Україна не є членом Європейського Союзу, то застосування положень статуту в його повному обсязі стає, на разі, неможливим. Тому для покращення стратегічних позицій України при отриманні коштів від ЄІБ необхідно:

- забезпечити достатній рівень поінформованості приватних організацій, особливо фінансово-кредитних, щодо умов фінансування проектів ЄІБ;
- сформувати всі необхідні умови для забезпечення прозорості та відкритості впродовж реалізації проектів, які б сприяли удосконаленню партнерства;
- спільно розробити узгоджену та скоординовану стратегію діяльності та співробітництва України з Європейським інвестиційним банком, яка б містила операційні цілі;
- збільшити інвестиційний портфель банку для України;
- підвищити рівень участі місцевих громад у процесі ухвалення інвестиційних та кредитних рішень.

Ще однією стратегічною передумовою для поглиблення співпраці є підвищення рівня проектного менеджменту в Міністерстві економічного розвитку України як структурі, призначеній координувати та контролювати ефективну реалізацію програм і проектів. Це пояснюється тим, що саме потенціал даної організації дає змогу детально аналізувати та вирішувати,

яким секторам економіки та яким сегментам галузі необхідне першочергове фінансування.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі було підбито підсумки нашого дослідження співпраці України й таких європейських трансформаційно-орієнтованих банків, як Європейський банк реконструкції та розвитку і Європейський інвестиційний банк. Сформовані основні елементи стратегії довгострокового співробітництва України з міжнародними трансформаційно-орієнтованими інституціями, зокрема, з ЄБРР та ЄІБ. Крім того, було проведено порівняння масштабів та результатів співпраці даних фінансових інституцій з Україною протягом останніх п'яти років. Проаналізовано причини, які створюють перешкоди для подальшого поглиблення співпраці нашої держави з даними міжнародними фінансовими установами та дано рекомендації, щодо подальших дій задля успішного розвитку співробітництва України з цими європейськими трансформаційно-орієнтованими банками у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Після ретельного дослідження фінансової співпраці між Україною та такими європейськими інституціями як Європейський банк реконструкції та розвитку і Європейський інвестиційний банк можна зробити певні висновки.

Проведений аналіз свідчить, що ЄБРР є важливим партнером для України, оскільки він фінансує велику кількість проектів, що загалом сприяє утвердженню ринкових інститутів, зміцненню економічного потенціалу, поліпшенню платіжного балансу країни. У подальшому від результатів співпраці з європейськими трансформаційно-орієнтованими банками і Європейським банком реконструкції та розвитку, у тому числі, буде залежати, чи будуть великі приватні іноземні інвестори довіряти Україні свої ресурси. Адже сам факт, що ЄБРР інвестує в Україну мільярди євро може стати позитивним сигналом для інших інвесторів, які, реагуючи на присутність такого великого фінансового гравця як ЄБРР, будуть мотивовані активніше інвестувати в Україну. Необхідно також провести прискіпливий аналіз щодо причин відмов у фінансуванні проектів Радою директорів ЄБРР та надалі відслідковувати, щоб подані проекти відповідали таким критеріям, як перспективність, потенційна корисність для розвитку вітчизняної економіки, можливість крупного внеску його головним спонсором до статутного капіталу у грошовій або натуральній формі, відповідність банківським та екологічним стандартам тощо. Досить гостро стоїть проблема щодо непрозорості системи моніторингу за використанням коштів. Для її розв'язання мусять бути розроблені внутрішні механізми, які у подальшому дозволили б транспарентно прослідковувати всю процедуру реалізації проекту – від надання коштів до завершення.

Є підстави стверджувати, що інвестиції ЄІБ є вкрай необхідними для нашої країни, оскільки організація надає свої кошти під низький відсоток, що нижче від відсоткової ставки ЄБРР. Цей фактор є досить важливим для

скрутного становища української економіки. Саме комерційно-орієнтована та гнучка політика ЄІБ має сприяти структурному та галузевому розвитку, формуванню інфраструктури, удосконаленню бізнес-клімату, закладенню фундаменту для активізації бізнес-діяльності, зниженню рівня енергозатрат суб'єктами господарювання, підвищенню добробуту населення та підтримці малого та середнього бізнесу. Це пояснюється орієнтованістю Європейського інвестиційного банку на покращення розвитку приватних ініціатив, підтримку енергетичної галузі, зокрема активне застосування альтернативних джерел енергії, метою стимулювання переходу до ринкової економіки та приватного підприємництва.

Незважаючи на це, існує низка перепон, що гальмують налагодження плідної співпраці з інституціями. Для покращення взаємодії між Україною та ЄІБ необхідно підвищити ефективність діяльності та реалізацію наданих коштів зі сторони українського уряду. Адже для залучення таких же значних обсягів коштів потрібно забезпечити системність і якість виконання проектів в роботі з ЄІБ.

Отже, співробітництво України з Європейським банком реконструкції та розвитку, а також Європейським інвестиційним банком має ґрунтуватися на довгостроковій стратегії, сформованій на засадах публічності та прозорості, що дало б змогу створити належне інституціональне середовище для поглиблення подальшої результативної співпраці сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zverev A. Afterword: EBRD Support for CIS Model Laws / A. Zverev // Review of Central & East European Law. – 2011. – Vol. 36. – P. 501–504.
2. Глобальний конкурентний простір : монографія / О. Г. Білорус, Ю. М. Пахомов, І. Ю. Гузенко, О. К. Скаленко, О. В. Гаврилюк; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України, Міжнар. асоц. “Україна – Рим. Клуб”, Міжнар. ін-т глобалістики. – К., 2007. – 680 с. – Бібліогр.: с. 646–677.
3. Ковбасюк Ю. В. Європейський банк реконструкції та розвитку: аспекти діяльності: монографія / Ю. В. Ковбасюк. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 268 с.
4. Колосова В. П. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями: сучасний стан та перспективи розширення / В. П. Колосова, І. М. Іванова // Фінанси України. – 2014. – № 11. – С. 33–47.
5. Циганкова Т.М., Гордєєва Т.Ф. Міжнародні організації: Навч. посібник.- Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2001.- 340с.
6. Грицяк І.А. Правова та інституційна системи Європейського Союзу/ І.А. Грицяк; за заг. ред. М. Бойцуна, О. Рудіка, Я. Мудрого. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2009. – 200 с.
7. EBRD, What We Do [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ebrd.com/what-we-do.html>
8. European Investment Bank – EIB [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.investopedia.com/terms/e/europeaninvestmentbank.asp>
9. Європейська Комісія /Служити Європі. Популярно про установи ЄС/ Європейська Комісія – К.: Вид-во К.І.С., 2000. – 40 с.
10. Офіційний сайт ЄІБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/en/products/sheets/project-loans-features.htm>

11. Программы финансирования EFF или Stand-by. Что лучше для Украины? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ru/rubric-economy/2540596-programmy-finansirovania-eff-ili-standby-cto-lucse-dla-ukrainy.html>

12. Украина и МВФ договорились о новой программе Stand-by [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/ukraina-i-mvf-dogovorilis-o-novoy-programme-stand-by>

13. Світовий банк схвалив концепцію співпраці з Україною до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/svitovyi-bank-skhvalyv-kontseptsiiu-spivpratsi-z-ukrainoiu-do-2021-roku>

14. Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/379/92>

15. Стратегія діяльності ЄБРР в Україні на 2011 – 2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/ukraine_uk.pdf

16. ЄБРР відкриє 15 офісів для підтримки малого і середнього бізнесу в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/other/1413134-ebrr-mae-namir-vidkriti-v-ukrajini-15-ofi-siv-po-pidtrimtsi-malogo-i-serednogobiznesu.html>.

17. Нафтогаз разом з ЄБРР розпочав проект “Доступне тепло для співробітників” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2576781-naftogaz-razom-z-ebrr-rozpocav-proekt-dostupne-teplo-dla-spivrobitnikiv.html>

18. ЄБРР надав 20 млн. дол. США українській компанії для розвитку точного землеробства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2523612-ebrr-nadav-20-miljoniv-ukrainskij-kompanii-dla-rozvitku-tocnogo-zemlerobstva.html>

19. Укргазвидобування отримає позиву ЄБРР у 52 млн. євро [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.depo.ua/ukr/money/ukrgazvidobuvannya-otrimaye-poziku-yebrr-u-52-mln-yevro-20181112868469>

20. ЕБРР прекратил сотрудничество с “Кернел” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ru/news/-/430290/ebrr-prekratil-sotrudnichestvo-s-kernel>

21. Ukraine and the EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/1937/node/1937_en

22. Перелік проектів міжнародної технічної допомоги, зареєстрованих в установленому законодавством порядку / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&title=PerelikProektivMizhnarodnoiTekhnichnoiDopomogiZareiestrovanikhVUstanovlenomuZakonodavstvomPoriadku>

23. EBRD activity in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/data.html>

24. Рамкова угода між Україною та Європейським інвестиційним банком [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_585

25. Офіційний сайт Європейського інвестиційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/en/infocentre>

26. European Investment Bank Statistical Report 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/attachments/general/reports/st2017en.pdf>

27. Financial Report of EIB 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/attachments/general/reports/st2017en.pdf>

28. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni-proekti-z-ebrr-ta-eib.html>

29. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/u-7-vishah-pochinayut-roboti-z-pokrashennya-energoefektivnosti-na-cherzi-vidbir-novih-uchasnikiv-proektu>

30. Investing in Ukraine's future [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eib.org/attachments/country/eib_in_ukraine_en.pdf

31. Офіційний сайт ЄБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com>

32. Офіційний сайт ЄІБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org>

АНОТАЦІЯ

europa01. Європейські трансформаційно-орієнтовані банки в забезпеченні фінансової підтримки системних перетворень в Україні. Конкурсна робота за напрямом «Актуальні питання співробітництва з Європейським Союзом». 2019 рік.

Тривалі непослідовні трансформаційні процеси в Україні потребують зовнішньої організаційної та фінансової підтримки з метою успішного завершення ринкових перетворень. Значну роль у фінансовому забезпеченні українських реформ останніх 5 років відіграли європейські трансформаційно-орієнтовані банки – Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), співпраця з якими є досить актуальною проблемою для теорії і практики сучасного європеознавства.

Метою роботи є здійснення аналізу фінансової співпраці ЄБРР та ЄІБ з Україною задля сприяння успішному проведенню системних перетворень.

Завданнями даної роботи є:

- з'ясувати сутність та принципи діяльності трансформаційно-орієнтованих європейських банків на теренах транзитивних економік;
- здійснити аналіз сучасного стану співробітництва між Україною, з одного боку, та ЄБРР і ЄІБ – з іншого;
- провести порівняльний аналіз співробітництва даних європейських інституцій та України;
- визначити перспективи розвитку подальшої співпраці сторін.

При написанні роботи були використані такі методи дослідження, як метод наукової абстракції (при формулюванні та обґрунтуванні нових підходів до дослідження проблеми, при побудові стратегії співробітництва України з європейськими трансформаційно-орієнтованими банками); емпіричний аналіз (при нагромадженні та систематизації фактологічного матеріалу); теоретичного аналізу (при декомпозиції картини двосторонньої співпраці України з ЄБРР та ЄІБ); графічного аналізу (при графічному представленні структури і динаміки

фінансування України), компаративного аналізу (при порівнянні проектів співпраці з кожним окремим банком) та інші.

На основі функціонального аналізу діяльності світових та регіональних інституцій щодо підтримання трансформаційних процесів у транзитивних економіках у роботі виокремлено трансформаційно-орієнтовані банківські установи європейського рівня, які цілеспрямовано діють на сприяння системним перетворенням у перехідних суспільствах. У центрі даного дослідження перебуває діяльність ЄБРР та ЄІБ, що співпрацюють з Україною задля завершення ринкової трансформації національної економіки. У роботі проаналізовано структуру та динаміку надання фінансової підтримки в секторальному та видовому розрізі, виявлено пріоритетні форми й напрями кредитування та інвестування. Запропонована авторська стратегія довгострокової співпраці України з європейськими трансформаційно-орієнтованими банками.

Наукова новизна роботи полягає в наступному:

- 1) запропоновано для використання в науковому обороті поняття «трансформаційно-орієнтовані банки», під якими розуміють фінансові інституції світового і регіонального рівня з надання фінансової підтримки на здійснення системних перетворень в транзитивних економіках;
- 2) побудовано схему стратегії співробітництва України з міжнародними трансформаційно-орієнтованими інституціями, яка містить основні структурні елементи стратегії;
- 3) обґрунтовано розширення переліку об'єктів секторальної допомоги Україні з боку ЄБРР та ЄІБ.

У порядку апробації були опубліковані тези доповіді «Фінансова співпраця України та Європейського Союзу» в Матеріалах III Міжнародної науково-практичної конференції «Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки» (Дніпро, 2018).

Практичне значення роботи полягає у використанні напрацювань автора при виконанні науково-дослідної теми «Розробка науково-методичних засад та практичного інструментарію фінансової політики сталого розвитку об'єднаних територіальних громад» (номер держреєстрації 0117U003935) (довідка про впровадження додається).

Ключові слова: міжнародні трансформаційно-орієнтовані інституції, трансформаційно-орієнтовані банки, транзитивні економіки, кредитування, інвестування, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк.

ДОДАТКИ

Додаток А

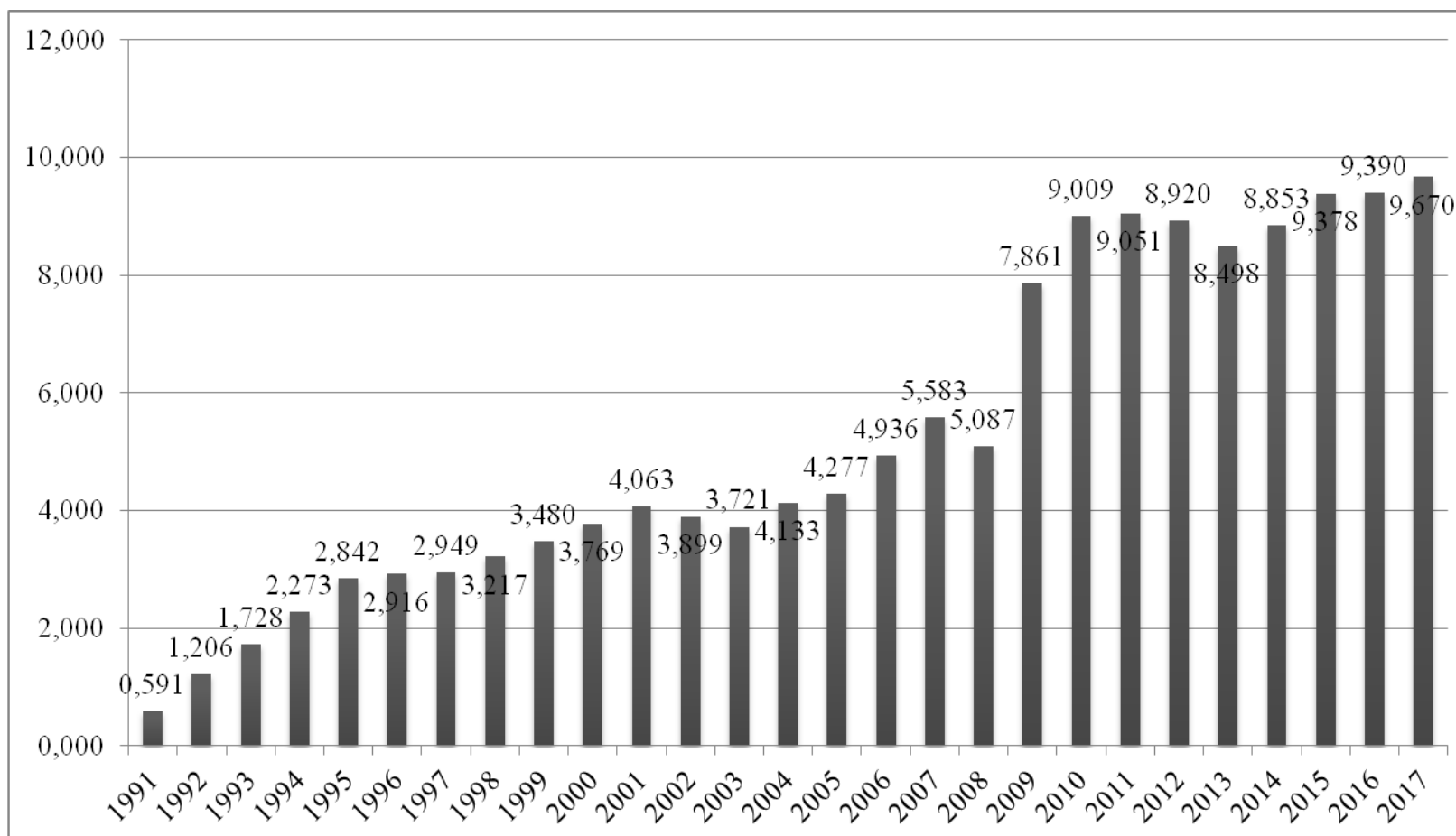

Рисунок 1.1 – Загальний обсяг наданих коштів ЄБРР за 1991-2017 рр., млрд. євро [31]

Додаток Б

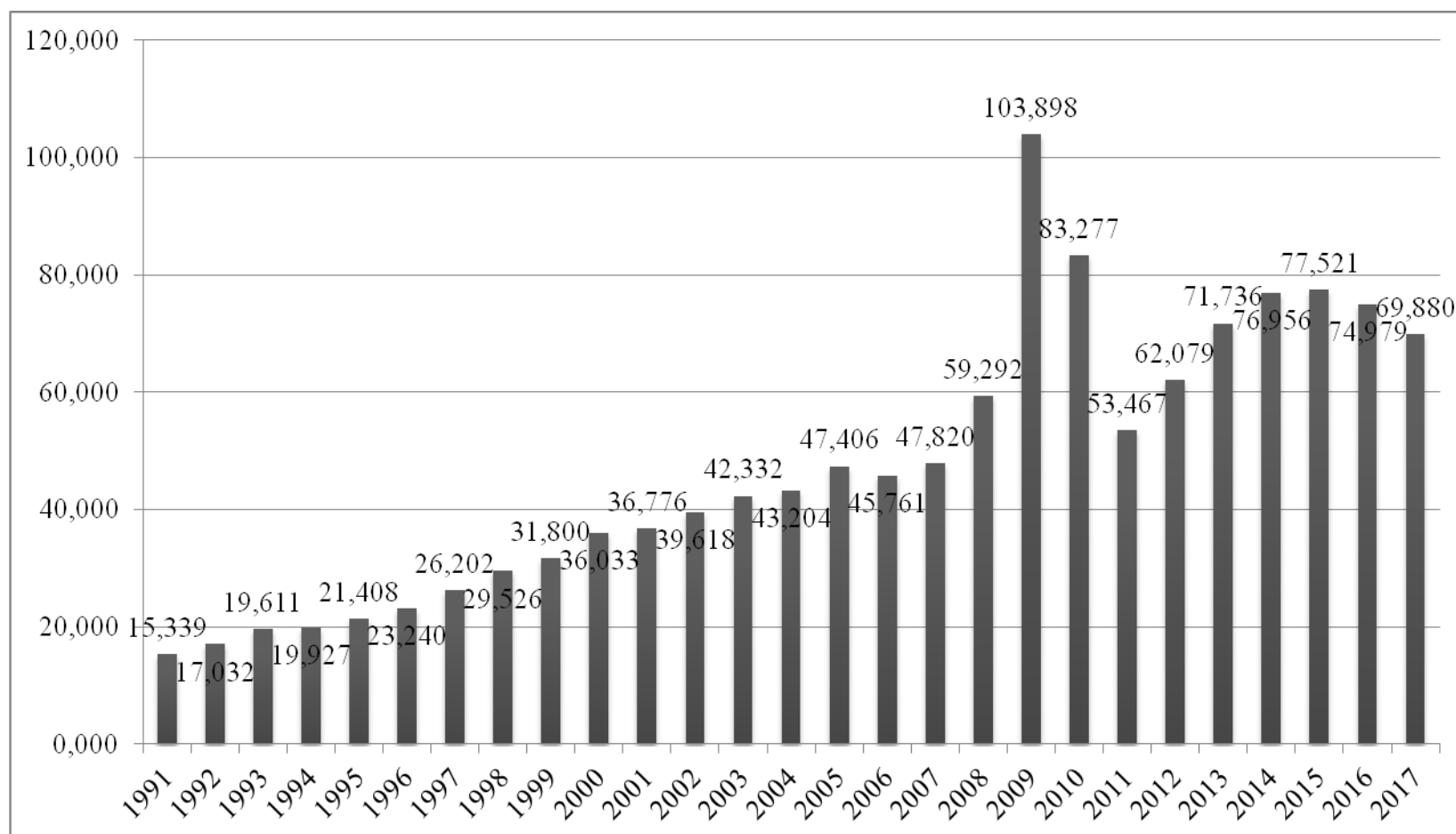

Рисунок 1.2 – Загальний обсяг наданих коштів ЄІБ за 1991-2017 рр., млрд. євро [32]